

Robert Vannoy , Kutoka Uhamishoni, Hotuba 10B

1 Samweli, Ufalme wa Agano, 1 na 2 Wafalme

Vifungu vya Kupinga Utawala wa Kifalme – Kuufanya Upya Ufalme

Slaidi hii inayofuata inafupisha mgawanyiko unaodaiwa kuwa wa kupinga utawala wa kifalme wa vifungu hivyo vitano: chanzo cha awali, 9:1-10:16 na 11:1-15; na chanzo cha mwisho, sura za 8, 10, na 12. Angalia nyota katika 11:1-15 na 10:17-21. 1 Samweli 11:1-15 ni hadithi ya Sauli akipigana na Waamoni na matokeo yake—kwenda Gilgali kufanya upya ufalme na kumfanya Sauli kuwa mfalme. Ni kawaida kwa wasomi wakuu wa Biblia kusema hiyo ni hadithi au utamaduni mmoja kuhusu jinsi ufalme ulivyotokea katika Israel 1 Samweli 10:17-27 anapochaguliwa kwa kura. Simulizi hizo mbili zinazokinzana basi zinasemekana kuoanishwa na kiambatisho cha kurejelewa katika 11:14 ambapo Samweli anasema, “Twendeni Gilgali tukaufanye upya ufalme.” “Ufanye upya ufalme” ni njia ya kuoanisha badala ya “kuuanzisha ufalme.” Maoni machache tu: kuna mengi zaidi kuhusu hilo katika hati yako, lakini nadhani sitaingia katika hilo kwa undani kwa sababu ya muda, ili tuweze kuendelea na mambo mengine. Lakini hebu turudi kwenye hati. Nataka kutumia muda kwenye sura za 12, 14 na 15.

1 Samweli 12:1-5 - Ufalme na Muundo wa Theocracy Tuko kwenye ukurasa wa 4 wa hati yako, kwa hivyo hebu tuangalie 1 Samweli 11:14 hadi 12:25. Hebu tuangalie 12:1-25 kwanza. 1 Samweli 12 inaelezea changamoto ya Samweli ya Israel kufufua utii wake kwa Yahweh wakati wa kuanzishwa kwa ufalme katika muundo wa theocracy. Inaonekana kwangu ndivyo inavyoendelea katika 1 Samweli 12. Sura hiyo imegawanywa katika vifungu vidogo vilivyoorodheshwa hapa. Kwanza, mistari 1-5. Hebu tusome mistari hii kisha tuangalie maoni. Katika mistari wa 1-5, Samweli anawaambia wote Israel, “Nimesikiliza yote mliyoniambia, nami nimemweka mfalme juu yenu. Sasa mna mfalme kama kiongozi wenu. Mimi ni mzee na mwenye mvi, na wanangu wako hapa pamoja nanyi. Mimi nimekuwa kiongozi wenu tangu ujana wangu hata leo. Mimi hapa nimesimama. Shuhudieni dhidi yangu mbele za BWANA na mbele za masihi wake. Nimemtwa ng'ombe wa nani? Nimemtwa punda wa nani? Nimemdanganya nani?”

Nimemdhulumu nani? Nimepokea rushwa mkononi mwa nani ili nifumbe macho yangu? Kama nimefanya lolote kati ya mambo haya, nitalirekebisha. Wakajibu, “Hamkutudanganya wala kutudhulumu,” wakasema. “Hamkuchukua chochote mkononi mwa mtu yeyote.” Samweli akawaambia, “BWANA ni shahidi dhidi yenu, na masihi wake pia ni shahidi leo, ya kwamba hamkupata chochote mkononi mwangu.” “Yeye ni shahidi,” wakasema.”

Sasa katika mistari hiyo nadhani anachofanya Samweli ni kupata uthibitisho wa uaminifu wake wa agano wakati wa mwenendo wake wa awali wa ofisi alipowapa watu yule ambaye angechukua jukumu la ufalme. Samweli amekuwa kiongozi wa kidini na kiraia wa taifa. Alikuwa mwamuzi, lakini angalia anachosema hajafanya, na anachosema hajachukua. Hilo hakika lilirejelea sura ya 8, ambapo "mfalme kama mataifa yanayomzunguka" anaelezewa kama mtu anayechukua. Samweli anasema, "Sikuwa kiongozi wa aina hiyo."

1 Samweli 12:6-12 - Matendo ya Haki ya Yahweh   Katika 1 Samweli 12:6-12, Samweli anatumia wasifu wa matendo ya haki ya Yahweh katika matukio ya Kutoka na kipindi cha waamuzi ili kuthibitisha kimahakama uasi wa Israeli katika kuomba mfalme. Kwa maneno mengine, anachofanya ni kufupisha matendo makuu ya Bwana kwa Israelniaba yake ili kuonyesha kwamba Israelhayakuwa na sababu ya kuomba mfalme. Hiyo ni mistari ya 6-12: “Kisha Samweli akawaambia watu, ‘BWANA ndiye aliyewaweka Musa na Haruni, akawatoa baba zenu kutoka Yordani Egypt. Basi sasa simameni hapa, kwa sababu nitakutana nanyi mbele za BWANA kwa ajili ya matendo yote ya haki aliyowatendea BWANA kwa ajili yenu na baba zenu. Baada ya Yakobo kuingia Egypt, walimlilia BWANA awasaidie, BWANA akawatuma Musa na Haruni, waliowatoa baba zenu Egyptna kuwaweka mahali hapa. Lakini walimsahau BWANA, Mungu wao; naye akawauza mkononi mwa Sisera, jemadari wa jeshi la Hazori, na mkononi mwa Wafilisti, na mkononi mwa mfalme wa Yordani Moab, aliyepigana nao. Wakamlilia BWANA, wakasema, ‘Tumetenda dhambi; tumemwacha BWANA, na kuwatumikia Mabaali na Maashtorethi ; lakini sasa tuokoeni na mikono ya adui zetu, nasi

tutakutumikia.’ ”

Bwana alifanya nini? Alituma waokoaji, na anataja baadhi ya waamuzi, akileta hili hadi wakati wa Samweli mwenyewe, ambaye Bwana alikuwa amemtuma kama mkombozi. “Ndipo Bwana akawatuma Yerub -Baali, Baraka, Yeftha na Samweli, naye akawaokoa kutoka mikononi mwa adui zenu pande zote, ili mkae salama. Lakini mlipoona kwamba Nahashi mfalme wa Waamoni alikuwa akija juu yenu, mkaniambia, 'Hapana, tunataka mfalme atutawale'—ingawa Bwana Mungu wenu alikuwa mfalme wenu.” Kwa hivyo unaona anachofanya—anaonyesha uaminifu wa agano la Bwana kwa watu wake kupitia vizazi vilivyopita, na kuonyesha jinsi walivyopaswa kupata usalama wao katika kumfuata Bwana na kuwa waaminifu kwake, lakini hawakuridhika na hilo. Kwa hivyo anaimarisha uasi wao kwa kuomba mfalme.

1 Samweli 12:13 – Wakati wa Ufalme Umefika

Mstari wa 13 unasimama peke yake. Samweli anaonyesha kwamba licha ya uasi huo, Bwana alichagua kutumia ufalme kama chombo cha utawala wake juu ya watu wake. Wakati wa ufalme umefika katika kusudi kuu la Mungu. Kwa hivyo mstari wa 13 unasema, huyu hapa mfalme mliyemchagua, yule mliyemwomba: “Tazama, Bwana ameweka mfalme juu yenu.” Ilikuwa kusudi la Bwana kuwapa mfalme.

1 Samweli 12:14-15 – Masharti ya Agano

Nataka kutumia muda kidogo kusoma 1 Samweli 12:14-15. Acha nisome nilicho nacho hapa kwenye kijitabu chako. Nitasoma mistari ya 14 na 15 katika NIV kwanza. NIV inasema, “Mkimcha BWANA, na kumtumikia, na kumtii, wala msipoasi amri zake, nanyi, na mfalme anayewatawala, mkimfuata BWANA, Mungu wenu, vema! Lakini msipomtii BWANA, na mkiasi amri zake, mkono wake utakuwa juu yenu, kama ulivyokuwa juu ya baba zenu.” Nadhani ulicho nacho hapa ni tamko jipya la kile unachoweza kukiita agano lenye masharti: mkifanya mambo fulani—mcheni BWANA, mtii, msiasi amri yake. Tamko jipya la agano hilo lenye masharti wakati wa kuunganisha

ufalme katika mfumo wa kitheokrasi kisha huchukua hatua zaidi, unaweza kusema.

Kwa muda mrefu kumekuwa na makubaliano ya wafasiri kwamba mstari wa 14 una kifungu kidogo cha kisarufi cha protasis kinachoelezea sharti, "ikiwa." Kina protasis pekee na hakina apodosis. Tafsiri ambayo kwa kawaida hutumika ni sawa na RSV na NIV. Sasa ukiangalia kwenye skrini, nadhani King James hutafsiri hii kwa usahihi. Inaitafsiri kwa apodosis. Katikati kabisa ya mstari, unapata hii "basi" ikiashiria apodosis. Unaona, Toleo la King James linasema, "Mkimcha Bwana na kumtumikia na kumtii msiasi amri zake, *ndipo* ninyi na mfalme anayewatawala mtakapodumu na nguvu katika Bwana Mungu wenu." Lakini ukiangalia NIV na RSV, RSV inasema, "Mkimcha Bwana na kumtii na msimwasi, na mkimfuata Bwana Mungu wenu," inatoa "itakuwa vizuri." Hilo halimo katika maandishi ya Kiebrania; linaongeza. Kwa maneno mengine, lina protasis hiyo tu; ni kwamba tu "ikiwa" hiyo inapita katika mstari mzima, na hakuna apodosis, "basi." Apodosis inatolewa na "itakuwa vizuri" katika RSV. Kimsingi ndivyo NIV inavyofanya, "Mkimcha BWANA na kumtumikia na kumtii wala msipoasi amri zake, nanyi na mfalme anayewatawala mkimfuata BWANA Mungu wenu—[NIV inasema] mema!" "Mema" hayamo katika maandishi ya Kiebrania; hayo yametolewa.

Sasa rudi kwenye kijitabu chako juu ya ukurasa wa 5 ambapo nina RSV. Lakini angalia maoni kwenye aya ya pili kwenye ukurasa wa 5: kifungu cha mwisho "itakuwa vizuri" katika RSV au "nzuri" katika NIV. Hizo hazipatikani katika maandishi ya Kimasoreti, na lazima ziongezwe ili kukamilisha sentensi. HP Smith amebainisha hilo, na hii ndiyo mantiki ya kutafsiri mistari kwa njia hii licha ya kwamba haijaandikwa hivyo katika maandishi ya Kiebrania. Smith anasema, "Tukianza apodosis na *weki Kwa* kawaida hutafsiriwa 'kisha' katikati ya mstari, kama vile Toleo la King James linavyofanya"—kisarufi ni jambo sahihi kufanya, na hivyo ndivyo Kiebrania kinavyosoma. Lakini Smith anahisi kwamba kutafsiri kwa njia hiyo kunaleta upungufu kwa sababu "Inawafanya wawe na mawazo sawa: 'Ukimcha Yahweh, na kumtii, na usipoasi amri zake, basi utamfuata Yahweh.'" Unaona, anasema hilo halina maana; ni upungufu. Kwa hivyo tafsiri kadhaa na wafafanuzi wengi wameendelea tu kwa masharti hayo katika mstari mzima, na kutoa apodosis ambayo haiko katika maandishi ya asili.

Sasa inaonekana kwangu kwamba ukilinganisha 1 Samweli 12:14 na mstari wa 15, ambao kwa kweli ni kauli ile ile lakini kwa maneno hasi badala ya maneno chanya, ni wazi kwamba kimuundo mstari hugawanyika katikati na kuna protasis na apodosis. Mstari wa 15 unasomeka katika NIV, “Lakini msipomtii Bwana, mkiasi amri zake, mkono wake utakuwa juu yenu kama ulivyokuwa juu ya baba zenu.” Inapaswa kusomwa, “*basi* mkono wake utakuwa juu yenu” kama ilivyo katika 14. King James ina “basi”: “msipomtii, basi.” RSV ina, “msipomtii, basi.” NIV inasema, “msipomtii”—haiweki “basi” ndani yake, lakini inadokezwa—“mkono wake utakuwa juu yenu.” Kwa hivyo inaonekana kwangu kwamba unapoangalia mstari wa 15, muundo wake ni sawa na mstari wa 14.

Mistari yote miwili inapaswa kutafsiriwa kwa njia ile ile. Sasa, hilo lina tofauti gani? Umuhimu wa kinachoendelea ni upi? Nenda kwenye pingamizi la Smith la kutafsiri mstari wa 14 jinsi Mfalme James anavyofanya na apodosisi ya "kisha" katikati ya mstari. Pingamizi la Smith linageukia uelewa wake wa usemi, "Ndipo mtamfuata Yahweh" - mstari huo wa mwisho katika mstari: "Ndipo nyinyi na mfalme anayewatawala mtaendelea kumfuata Bwana Mungu wenu." Anasema hiyo ni kurudiarudia, akisema kitu kile kile ambacho sehemu ya kwanza ya mstari hufanya.

Hata hivyo, usemi huo unatokea katika sehemu zingine kadhaa katika Agano la Kale: 2 Samweli 2:10, 15:13; 1 Wafalme 12:20 na 16:21. Nataka kuangalia hilo, kwa sababu katika sehemu hizo zote utaona usemi huo ukitumika kuonyesha kwamba sehemu ya watu wa Israeli wamechagua kumfuata mfalme fulani katika hali ambapo kulikuwa na njia nyingine mbadala. Tazama 2 Samweli 2:10. "Ish-Boshethi, mwana wa Sauli, alikuwa na umri wa miaka arobaini alipoanza kutawala Israel, akatawala miaka miwili. JudahHata hivyo, nyumba ya , ilimfuata Daudi." Kwa Kiebrania, huo ndio usemi *ahar Daudi* : "Nyumba ya Yuda ilimfuata Daudi." Kwa maneno mengine, unacho ni uamuzi wa kumfuata Daudi, huku Ish-Boshethi akibaki juu ya taifa lililobaki. Kulikuwa na njia mbadala; kulikuwa na uaminifu uliogawanyika kati ya Ish-Boshethi na Daudi. Na Yuda alikuwa "baada ya Daudi. "

Hebu tuangalie 1 Wafalme 12:20: “Waisraeli wote waliposikia kwamba

Yeroboamu amerudi, walituma watu wakamwita kwenye mkutano, wakamfanya mfalme juu ya Israeli wote; ni kabila la Israeli tu Judahlililobaki *baada ya nyumba ya Daudi.*” Biblia ya NIV inasema “mwaminifu kwa nyumba ya Daudi.” Huu ni wakati wa mgawanyiko wa ufalme, na Yeroboamu anatawala kaskazini; ni Yuda pekee anayemfuata Daudi, ni Yuda pekee anayemfuata Daudi. Yuda inaitwa “nyumba ya Daudi” wakati wa mgawanyiko wa ufalme.

Angalia 1 Wafalme 16:21: “Kisha watu wa Israeli wakagawanyika sehemu mbili; nusu wakamuunga mkono Tibni mwana wa Ginathi kuwa mfalme, na nusu nyingine wakamuunga mkono Omri .” Sasa, neno hilo “kuungwa mkono” kwa kweli ni “baada,” kwa hivyo nusu “wakamuunga mkono Tibni mwana wa Ginathi ” na nusu nyingine “wakamuunga mkono Omri .” Kwa hivyo kulikuwa na uaminifu uliogawanyika kati ya Tibni na Omri baada ya kifo cha Zimri .

2 Samweli 15:13 inahusu uasi wa Absalomu. Sitaangalia hilo kwani tuna wakati mgumu, lakini watu wa Israeli walichagua kutoa utii kwa Absalomu na kumtambua kama mfalme badala ya Daudi; walimfuata *Absalomu* . Usemi huo huo unatumika katika 1 Samweli 12:14 katikati ya mstari.

Uwezekano wa Uaminifu Uliogawanyika [1 Samweli 12:14] – Masharti ya Agano
Kuonyesha

Uaminifu kwa Yahweh Kwa kutumia uelewa huu wa kifungu hiki, basi mtu anaweza kusema kwamba hapa Gilgali, Israeli iliingia katika enzi mpya ambapo masharti ya agano la kale yalichukua mwelekeo mpya. Namaanisha nini kwa hilo? Kwa taasisi ya ufalme, uwezekano unaundwa kwa watu kuwa na uaminifu uliogawanyika kati ya Yahweh na mfalme wa kibinadamu. Kwa sababu hii, Samweli aliwapa changamoto watu wafanye upya azimio lao la kumtii Yahweh na kutoasi amri zake. Hiyo ndiyo apodosis inazungumzia—kuonyesha kwamba wanaendelea kumtambua Yahweh kama mtawala wao. Kwa hivyo si lazima kuhitimisha kwamba usemi "Ukimcha Yahweh, basi utamfuata Yahweh" ni upungufu au pendekezo linalofanana. Badala yake, huu ni usemi wa agano la msingi lenye masharti kulingana na enzi mpya ambayo Israeli ilikuwa ikiingia. Ikiwa

Israeli inamcha Yahweh, inamtii, na haimwasi , itafanya nini? Itaonyesha kwamba inaendelea kumtambua Yahweh kama mtawala wake mkuu ingawa ufalme wa kibinadamu umeingizwa katika muundo wa theokrasi. IsraelHaipaswi kuchukua nafasi ya uaminifu wake kwa Yahweh na uaminifu kwa mtawala wake mpya. Hilo ndilo suala linaloshughulikiwa na hilo ndilo suala ambalo tafsiri hizi, isipokuwa King James, zinaficha.

Nilikuwa sehemu ya kamati iliyofanya kazi katika Tafsiri ya New Living. Niliweka maneno katika New Living hapo: “Sasa ikiwa mnamwogopa na kumwabudu Bwana, na kuisikiliza sauti yake, na ikiwa hamtaasi amri za Bwana, BASI nyinyi na mfalme wenu mtaonyesha kwamba mnamtambua Bwana kama Mungu wenu.” Hilo linaonyesha uwezekano wa uaminifu uliogawanyika. Inaonekana kwangu kwamba hilo ndilo suala.

1 Samweli 12:16-21   Sawa, 1 Samweli 12:16-21: “Ishara iliyotolewa kutoka mbinguni na ombi la Samweli kuonyesha uzito wa uasi wa Israeli katika kuomba mfalme wa kuchukua nafasi ya Yahweh.” Samweli anasema katika mstari wa 16, “Tazama jambo hili kubwa ambalo Bwana anakaribia kufanya mbele ya macho yenu! Je, si mavuno ya ngano sasa? Nitamwita Bwana alete ngurumo na mvua. Nanyi mtatambua ni jambo baya gani mlilofanya machoni pa Bwana mlipomwomba mfalme.” Kisha Bwana akatuma ngurumo na mvua, na watu wakamwomba Samweli awaombe na anakubali.

Kwa hivyo ilikuwa dhambi kubwa kuomba mfalme badala ya Yahweh, kwani ilionyesha dharau kwa ukombozi uliopita na ukosefu wa imani katika utawala wa agano la Yahweh.

1 Samweli 12:23-25 - Jukumu la Samweli katika Utaratibu Mpya   Katika 1 Samweli 12:23-25 hapo juu kwenye ukurasa wa 7, Samweli anaelezea kazi yake inayoendelea katika utaratibu mpya. Angalia anaposema katika mstari wa 23, "Lakini mimi, hainiwi kuwa nimtendee dhambi BWANA kwa kutokuomba kwa ajili yenu. Nami nitawafundisha njia iliyo njema na iliyo sawa." Sura ya 12 mara nyingi huitwa "Hotuba

ya Samweli ya kuaga." Kwa kweli, NIV inatumia kichwa hicho. Huu sio hotuba ya kuaga—Samweli haendi popote hivi karibuni. Hatakuwa tena kiongozi wao wa kiraia lakini atawaomba watu na atawafundisha; atatekeleza jukumu la nabii. Anasema, "Nitawafundisha njia iliyo njema na iliyo sawa." Njia gani iliyo njema na iliyo sawa? Ni njia ya agano. Na anafanya hivyo, bila shaka, anapomtaka Sauli atoe hesabu na hatimaye anamkataa Sauli.

Kwa hivyo Samweli anaelezea kazi yake inayoendelea katika mpangilio mpya, na anamalizia hotuba yake kwa kurudia majukumu ya agano kuu ya Israeli katika mstari wa 24, yakiimarishwa na tishio la laana ya agano kwa Israeli iwapo wataasi. Mstari wa 24 kwa kiasi kikubwa unafupisha kiini cha wajibu wa agano la Israeli. Ni mstari mzuri. Angalia kile kinachosema: "Lakini hakikisheni kwamba mtamwogopa Bwana na kumtumikia kwa uaminifu kwa mioyo yenu yote." Ni wajibu huo wa msingi wa agano. Ni nini kinachowachochea hivyo? "Fikirieni mambo makuu aliyowatendea." Huo ndio utangulizi huo wa kihistoria tena, unaokumbusha matendo mema ya mfalme mkuu kwa niaba ya watu wake. Masharti yanafuata katika mstari wa 25: "Mkiendelea kutenda mabaya, mtaangamizwa ninyi na mfalme wenu." Huu ndio tishio la laana ya agano.

1 Samweli 8-12 Muhtasari - Utii Upya kwa Yahweh Wakati wa Kuapishwa kwa Sauli

Sasa nitaacha na hilo. Kinachofuata kwenye ukurasa wa 7 ni mjadala wa kina wa 11:14-15. Nitaruka hilo, lakini nadhani kwamba ulichonacho katika sehemu hii kuanzia 8-12 ni dhambi ya Israeli katika kuomba mfalme, uamuzi wa Bwana kwamba wakati wa ufalme umefika, maagizo yake kwa Samweli ya kumteua mfalme huyo, na kisha kuanzishwa kwa utawala wa Sauli katika muktadha wa upya wa utii kwa Bwana katika kusanyiko la Israeli wote. Israeli huanzisha upya utii wao kwa Bwana wakati wa kuanzishwa kwa Sauli.

Ukiangalia 1 Samweli 11:14-15, nilitoa maoni machache hapo. 11:14-15 inafupisha yote yanayoendelea katika sura ya 12. Umesoma katika 11:14-15 kwamba baada ya ushindi wa Samweli dhidi ya Waamoni, anawaambia watu, "Njoooni, twende Gilgali na huko" —NIV inasema, "imarisha ufalme wako." Nadhani ni tafsiri mbaya.

Inapaswa kusema “fanya upya ufalme.” Haimaanishi “imarisha tena,” inamaanisha “fanya upya.” Swali ni, fanya upya ufalme wa nani? Na nadhani katika muktadha ni ufalme wa Yahweh. Huu ni upya wa utii kwa Yahweh: “Twendeni Gilgali tukaufanye upya ufalme.’ Kwa hiyo watu wote wakaenda Gilgali,” na NIV inasema, “kumthibitisha Sauli kuwa mfalme mbele za Bwana.” Haisemi “uthibitisha ufalme wa Sauli”; inasema, “Walimfanya Sauli kuwa mfalme.” Tayari walikuwa wamemchagua Sauli kuwa mfalme, kwa hivyo wakaenda Gilgali ili kufanya upya ufalme, ufalme wa Yahweh, na huko walimfanya Sauli kuwa mfalme. Sio upya wa ufalme wa Sauli katika mstari wa 14, kwa sababu Sauli alikuwa bado hajawekwa rasmi kuwa mfalme; huu ni uzinduzi wa utawala wake. “Kwa hiyo wakaenda Gilgali wakamtawaza Sauli kuwa mfalme mbele za Bwana. Huko wakatoa sadaka za ushirika mbele za Bwana na Sauli na Waisraeli wote wakafanya sherehe kubwa.”

Sasa kuna masuala mawili muhimu ya tafsiri ambayo nimegusia hivi punde. Kuna maelezo zaidi katika hati—sitakuwajibika kwa hilo. Ukitaka kusoma hayo katika hati, utaona maelezo zaidi kuhusu hilo. Lakini walikwenda Gilgali ili kufufua ufalme na kumfanya Sauli kuwa mfalme. Walitoa sadaka za ushirika kwa ajili ya Bwana. Sauli na Waisraeli wote walifanya sherehe kubwa na maelezo yake yameelezwa kwa undani.

6. Samweli Anamkataa Sauli, 1 Samweli 13 na 15

Sawa, ukirudi kwenye muhtasari wako, nambari 6. ni “Samweli anamkataa Sauli, 1 Samweli 13 na 15.” Katika sura ya 13, Wafilisti walikusanyika tena kupigana na Israeli na unasoma katika mstari wa 7, “Sauli alibaki Gilgali na watu wake wote pamoja naye wakatetemeka kwa hofu. Alingoja siku saba, muda uliowekwa na Samweli; lakini Samweli hakufika Gilgali, na watu wa Sauli wakaanza kutawanyika.” Sasa marejeleo hayo ya muda wa siku saba uliowekwa na Samweli ni marejeleo ya 1 Samweli 10:8. Wakati Samweli alipomtia mafuta Sauli, alimwambia: “Shuka mbele yangu hadi Gilgali. Hakika nitashuka kwako ili kutoa sadaka za kuteketezwa na sadaka za amani, lakini lazima ungoje siku saba hata nitakapokuja kwako na kukuambia unachopaswa kufanya.” Kwa hivyo hii ndiyo hali. Sauli anaenda Gilgali. Amengoja huko siku saba na Samweli

bado hajafika. Kwa hivyo katika mstari wa 9 Sauli anasema, “Nileteeni sadaka ya kuteketezwa na sadaka ya amani.” Sauli akatoa sadaka ya kuteketezwa, na mara tu alipomaliza kutoa sadaka, Samweli akafika. Kwa hiyo hakusubiri vya kutosha; ilikuwa bado siku hiyo ya saba. “Umefanya nini?” Samweli akauliza. Sauli akajibu, ‘Nilipoona ya kuwa watu wanatawanyika, na ya kuwa wewe hukuja kwa wakati uliowekwa...nikawaza, “Sasa Wafilisti watanishukia huko Gilgali, wala sikumwomba Bwana fadhili zake.” Kwa hiyo nililazimika kutoa sadaka.” Jibu la Samweli katika 1 Samweli 13:13 linaelekezwa kwake: “Hukuishika amri aliyokupa Bwana, Mungu wako; kama ungeishika, angeuimarisha ufalme wako milele. Lakini sasa ufalme wako hautadumu; Bwana amemtafuta mtu anayempendeza moyo wake, akamweka kuwa kiongozi wa watu wake.” Kwa hiyo kwa sababu Sauli hakuitii neno la nabii Samweli kama alivyokuwa ameagizwa, Bwana anamwambia kwamba hatakuwa na nasaba ya kudumu. Katika hatua hii hataondolewa katika wadhifa wake kama mfalme, lakini hatakuwa na nasaba ya kudumu.

Sura ya 15 ni sura nyingine ambapo Sauli anapokea maagizo kutoka kwa Bwana kupitia Samweli. Unasoma katika mstari wa kwanza, “Samweli akamwambia Sauli, ‘Mimi ndiye niliyetumwa na Bwana nikutie mafuta uwe mfalme juu ya watu wake Israeli; basi sikiliza ujumbe huo kutoka kwa Bwana. Hivi ndivyo Bwana Mwenye Nguvu zote asemavyo.’” Kwa hivyo hapa kuna neno la Bwana. ““Nitawaadhibu Waamaleki kwa yale waliyowatendea Israeli walipowavamia walipopanda kutoka Misri.”” Kumbuka, tuliangalia hilo. Walikuwa njiani kuelekea Sinai, Waamaleki walishambulia, na Bwana akamwambia Yoshua, “Andika haya.” Sasa anamwagiza Sauli, “Washambulie Waamaleki; haribu kabisa kila kitu kilicho chao, usiwaachilie, waue wanaume, wanawake na watoto na kondoo, ng'ombe na nguruwe.” Hii *hapa*, kama vile ulivyofanya katika kitabu cha Yoshua. Naam, Sauli anawashambulia Waamaleki, lakini unasoma katika mstari wa 8 kwamba alimchukua Agagi akiwa hai, na 1 Samweli 15:9 akamhifadhi Agagi na kondoo wazuri na ng'ombe na nguruwe wanono na kila kitu kilichokuwa kizuri. Na Bwana anakuja na kumwambia Samweli, “Ninahuzunika kwamba nime mtawaza Sauli awe mfalme, kwa sababu amegeuka kutoka kwangu wala hakuyatimiza maagizo yangu.” Kihalisi, “Hakutii maneno yangu.” “Amegeuka kutoka kwangu” ni usemi ule ule katika

11:14, ikimaanisha kwamba “hamfuati Bwana.”

Kwa hivyo Bwana anamtuma Samweli kumkabili Sauli, na Samweli anapomfikia, angalia Sauli anasema nini katika mstari wa 13: “Sauli akasema, ‘Bwana akubariki! Nimeyatimiza maagizo ya Bwana.’” Samweli hakuvutiwa na hilo na anauliza: “Basi, huu mlilo wa kondoo masikioni mwangu ni nini, huu mlilo wa ng’ombe ni nini?” Kisha Sauli anatetea hilo, akisema, “Wajeshi waliwaleta [anajaribu kuhamisha jukumu]; waliwaacha kondoo na ng’ombe walio bora ili wawatoe dhabihu kwa Bwana”—angalia kiwakilishi—“Mungu wako.” Hasemi, “Mungu wangu.” “Lakini tuliangamiza kabisa waliobaki.” Samweli hakubali hilo; mstari wa 19, “Mbona hukumtii Bwana? Kwa nini uliruka kwenye nyara na kufanya uovu machoni pa Bwana?’ ‘Lakini mimi nilimtii Bwana,’ Sauli alisema.” Anajaribu kujitetea.

Hapa kuna tofauti kati ya Sauli na Daudi. Daudi alifanya mambo mabaya, lakini kila wakati alipokabiliwa na nabii, hakutoa udhuru, hakujaribu kupeleka lawama, alikubali jukumu na akatubu. Sauli hafanyi hivyo. Na Sauli anasema katika 1 Samweli 15:20, “Nilimtii Bwana. Nilikwenda katika utume ambao Bwana aliniagiza. Niliwaangamiza kabisa Waamaleki na kumrudisha Agagi mfalme wao. Wanajeshi walichukua kondoo na ng’ombe kutoka kwenye nyara, bora zaidi kati ya hizo zilikuwa zimewekwa wakfu kwa Mungu, ili wamtolee Bwana Mungu wako dhabihu huko Gilgali”—angalia, “Mungu wako” tena.

Ni kana kwamba kupitia mila hizi kwa namna fulani kunahalalisha hili kabisa. Jibu la Samweli ni kauli ya kawaida kuhusu uhusiano wa dhabihu na utii. Anasema katika 1 Samweli 15:22, “Je, BWANA hupendezwa na sadaka za kuteketezwa na dhabihu sawasawa na kuitii sauti ya BWANA? Kutii ni bora kuliko dhabihu, na kusikiliza ni bora kuliko mafuta ya kondoo waume. Kwa maana uasi ni kama dhambi ya uganga, na kiburi ni kama uovu wa ibada ya sanamu. Kwa kuwa umelikataa neno la BWANA, yeye amekukataa wewe usiwe mfalme.” Hilo linarudi kwenye masharti ya agano la 12:14 ya kutii na si kuasi. Sauli aliasi, kisha akajaribu kuhalalisha. Kwa sababu hiyo, Bwana anasema, “Nimekukataa wewe usiwe mfalme.”

Katika sura inayofuata, 1 Samweli 16, Samweli anapewa jukumu la kumtia mafuta

mtu atakayechukua nafasi ya Sauli, ambaye ni Daudi. Sehemu iliyobaki ya 1 Samweli inaelezea mzunguko wa kushuka kwa Sauli na kuinuka kwa Daudi. Kwa hivyo mwishoni mwa kitabu, Sauli anakufa, akijiua katika vita dhidi ya Wafilisti. Kisha katika 2 Samweli, Daudi anapanda kiti cha enzi.

VII. Ufalme Uliogawanyika

A. 1 na 2 Wafalme B. 1 na 2 Mambo ya Nyakati

Nitaacha mjadala wa Samweli kwa maoni hayo. Nataka kuendelea na nambari ya Kirumi VII. kwenye muhtasari wako, “Ufalme uliogawanyika.” A. ni “Wafalme wa 1 na 2” na B. ni “Mambo ya Nyakati ya 1 na 2.” Nilitaka kufunga majadiliano yetu kwa kusema mambo machache kuhusu Wafalme na manabii chini ya kichwa hiki cha ufalme uliogawanyika. Daudi, bila shaka, anatawala hadi 2 Samweli. Katika 1 Wafalme 1 na 2 unapata mpito hadi utawala wa Sulemani. Kisha una utawala wa Sulemani hadi 1 Wafalme 11, lakini katika 1 Wafalme 12 unapata mpito hadi ufalme uliogawanyika. Kisha una Rehoboamu kusini na Yeroboamu kaskazini. Rehoboamu yuko katika ukoo wa Daudi, na Yeroboamu si wa ukoo wa Daudi. Kwa hivyo huo ndio ufalme uliogawanyika hapa, uliogawanyika mwaka 931 KK

1. a. Jina na Upeo wa Kitabu [Wafalme wa 1 na 2] Chini ya “Wafalme wa 1 na 2,” a. ni “Jina na Upeo wa kitabu.” Kumbuka kwamba tulipozungumzia jina la Samweli, nilitaja kwamba hapo awali kilikuwa kitabu kimoja ambacho baadaye kiligawanywa, na kuishia na kifo cha Sauli. Mapokeo yanatuambia kwamba kitabu cha Wafalme hapo awali kilikuwa kitabu kimoja pia. Septuagint iligawanya Samweli na Wafalme katika vitabu viwili na kuviita "Wa Ufalme" 1, 2, 3 na 4. Vulgate ilibadilisha hilo kuwa Wafalme 1, 2, 3 na 4. Nilitaja hilo hapo awali chini ya mjadala wa Samweli. Wakati mwingine maoni yatakuwa Wafalme 1, 2, 3, na 4. Kwa hivyo unapaswa kufahamu hilo. Tunavijua vitabu hivyo kama 1 na 2 Wafalme na 1 na 2 Samweli. 1 na 2 Wafalme wangekuwa Wafalme 3 na 4 katika mapokeo ya Kilatini Vulgate. Lakini kama nilivyosema dakika moja iliyopita, kitabu kinaanza na mabadiliko kutoka kwa utawala wa Daudi hadi Sulemani, na kinaishia na masimulizi ya Wafalme wa mwisho wa Yuda—

Yehoyakini na Sedekia, ambao wote walichukuliwa mateka uhamishoni Babeli. Wafalme huanza na mwaka wa mwisho wa utawala wa Daudi. Kisha inaonyesha jinsi Israeli ilivyogawanyika mwishoni mwa utawala wa Sulemani na kisha jinsi Ufalme wa Kaskazini hatimaye ulivyoanguka kwa Ashuru na Ufalme wa Kusini ukashindwa na Wababeli. Kwa hivyo kitabu kinashughulikia kipindi cha takriban miaka 400, kuanzia yapata mwaka 970 KK hadi 586 KK. Hiyo ni takriban miaka 400.

Kuhusu tarehe, 931 KK ni tarehe muhimu—kuna mtu yeyote anayejua hiyo ni nini? Huo ni mgawanyiko wa ufalme, pamoja na mpito hadi ufalme uliogawanyika baada ya utawala wa Sulemani mwaka 931 KK. 721 na 586 ni tarehe zingine mbili muhimu. 721 KK ni kuanguka kwa Northern kingdom Waashuri, na 586 KK ni kuanguka kwa Ufalme wa Kusini, Yuda, kwa Wababeli. Hiyo inakupa muundo mpana wa mpangilio wa matukio.

Mwandishi wa Wafalme hajulikani. Inaonekana ni mtu aliyeishi wakati mmoja na Yeria ambaye alipata kumbukumbu za utawala wa wafalme wa awali. Lakini hatujui mwandishi ni nani.

2. Kusudi la Wafalme

Nambari 2. kwenye muhtasari wako ni “Kusudi la Wafalme.” Tazama marejeleo yako kwenye ukurasa wa 56. Kuna aya kuhusu 1 na 2 Wafalme kutoka kwa Gleason Archer, ambaye anasema, “Mada ya vitabu hivi viwili ilikuwa kuonyesha kwa msingi wa historia ya Israeli kwamba ustawi wa taifa hatimaye ulitegemea uaminifu wa uaminifu wake kwa agano na Yehova, na kwamba mafanikio ya mtawala yeyote yalipimwa kwa kiwango cha kufuata kwake katiba ya Musa na kudumisha kwake ushuhuda safi na unaomheshimu Mungu mbele ya watu. Kusudi la hili lilikuwa kuelezea matukio yale ambayo yalikuwa muhimu kwa mtazamo wa Mungu na mpango wake wa ukombozi. Mwandishi hakuwa na nia ya kuwatukuza Israel mashujaa wa Mungu kwa nia za kitaifa. Kwa hivyo aliacha hata mafanikio yale yaliyopita ambayo yangekuwa na umuhimu mkubwa machoni pa wanahistoria wa kidunia. Wasiwasi wake mkuu ulikuwa kuonyesha jinsi kila mtawala mfuatano alivyomtendea Mungu na jukumu lake la agano.”

Sasa unakumbuka nilisema kwamba mada kuu ya 1 na 2 Samweli ni ufalme wa agano? Mada hiyo inaenea hadi 1 na 2 Wafalme. Wafalme hawa walipimwa kwa msingi wa uaminifu wao wa agano. Ni mtazamo huo unaoanzia Yoshua hadi Waamuzi, Samweli na Wafalme na ni mtazamo huo wa Kumbukumbu la Torati.

Kwa sababu ya umuhimu wa mtazamo huo wa agano, jukumu la manabii kuhusiana na wafalme mbalimbali linaonekana kuwa na msisitizo mkubwa. Wafalme waliotendewa kwa undani zaidi ni wale wafalme ambao katika historia yao manabii walikuwa na jukumu muhimu. Hiyo ni kweli iwe uhusiano huo ni wa uadui au mzuri zaidi. Kwa mfano, katika utawala wa Yeroboamu wa Kwanza, nabii Ahiya anamkabili. Kwa Ahabu, mfalme aliyewaongoza waliopotea Northern Kingdom, unakumbuka nabii huyo alikuwa nani? Eliya. Kuna sura kadhaa zilizotolewa kwa utawala wa Ahabu kwa sababu ya umaarufu wa Eliya. Kwa uhusiano mzuri zaidi na mfalme, unamfikiria Hezekia ambapo Isaya alikuwa na ushawishi mkubwa katika maisha yake na utawala wake. Kumbuka kwamba uhusiano kati ya wafalme na manabii ulianzishwa na Samweli. Samweli alikuwa nabii, na alikuwa chombo cha Mungu katika kuanzisha ufalme. Tuliangalia maandishi hayo ambapo Samweli alisema, "Nitawafundisha kutenda kwa njia sahihi." Hivyo ndivyo manabii walivyofanya kwa wafalme na pia kwa watu. Katika Israel, mfalme alikuwa akiwajibika kwa nabii kila wakati.

Ahabu na Eliya   Kwa hivyo, katika Wafalme wa 1 na wa 2 una maelezo ya kipindi hiki cha wakati ambapo Wafalme huhukumiwa kwa kipimo cha uaminifu wao kwa wajibu wao wa agano. Nilitaja mwanzoni mwa kozi hii kwamba unaona mtazamo huu kwa mtu kama Omri na mwanawe Ahabu. Omri alikuwa mfalme muhimu sana. Historia ya Waashuru iliita Israeli "nchi ya Omri " karne nyingi baada ya kuianzisha. Yeye ndiye aliyeanzisha Samaria kama mji mkuu wa Ufalme wa Kaskazini. Alikuwa na nasaba iliyoendelea vizazi kadhaa. Anashughulikiwa katika 1 Wafalme 16:23-28. Anapewa mistari sita tu. Ni machache sana yanayosemwa kumhusu. Lakini mwanawe Ahabu anapata umakini mwingi, kwa sababu Ahabu ndiye aliyewapotosha Israeli kuabudu Baali na Ashtorethi badala ya kumfuata Bwana. Ni wakati wa utawala wa Ahabu ndipo Eliya

anainuliwa kama nabii, na una hadithi zote hizo za mwingiliano kati ya Eliya na Ahabu.

Hezekia na Yosia Lakini ukiangalia tathmini ya wafalme, utapata idhini isiyo na masharti ya wafalme wawili tu, wote wa Yuda, nao ni Hezekia na Yosia. Hezekia yuko katika 2 Wafalme 18-20 na Yosia yuko katika 2 Wafalme 22-23. Kuna idhini isiyo na masharti ya idadi fulani, ambapo walitembea katika njia ya baba yao Daudi , lakini—na kisha unapata sifa—lakini hawakuondoa mahali pa juu, au kitu kama hicho. Kukataliwa zaidi ni kwa Ahabu kaskazini na Manase kusini. Kwa hivyo unapata tathmini ya aina hiyo ya wafalme wenye kiwango cha juu cha kutokuwa waaminifu kwa Ahabu na Manase na kiwango cha juu cha uaminifu kwa Hezekia na Yosia.

Kuanguka kwa Milki Nadhani matokeo ya mwisho ya kitabu cha Wafalme ni kuonyesha haki ya Mungu katika kuleta kuanguka kwa Milki za Kaskazini na Kusini. Unaona hilo likielezewa vizuri katika 2 Wafalme 17. Unasoma katika 2 Wafalme 17:5, “ Mfalme wa Ashuru alivamia nchi yote, akaishambulia Samaria na kuizingira kwa miaka mitatu. Katika mwaka wa tisa wa Hoshea, mfalme wa Ashuru aliitaka Samaria na kuwahamisha Waisraeli hadi Ashuru. [Sasa angalia kinachofuata, kinachotoa maelezo ya kwa nini hili lilitokea.] Akawaweka huko Hala , Gozani , na Habor Riverkatika miji ya Wamedi. Haya yote yalitokea kwa sababu Waisraeli walikuwa wamemtenda dhambi BWANA, Mungu wao, aliyewatoa Misri kutoka chini ya mkono wa Farao, mfalme wa Misri. Waliabudu miungu mingine na kufuata desturi za mataifa ambayo BWANA alikuwa amewafukuza mbele yao .” Katika mstari wa 9, Waisraeli walifanya mambo yasiyofaa dhidi ya BWANA, Mungu wao. Mstari wa 10, waliweka mawe matakatifu na nguzo za Ashtorethi. Mstari wa 12, waliabudu sanamu, na BWANA akasema hawapaswi kufanya hivyo. Mstari wa 13, BWANA alionya Israelna Judahkupitia manabii wake wote na waonaji, “Geukeni, mzishike amri zangu.” Mstari wa 14, lakini walikataa kusikiliza, wakawa na shingo ngumu kama baba zao, wala hawakumtumaini Bwana, Mungu wao.

Uhamishoni 2 Wafalme 17:15 inafupisha: kwa nini uhamisho? "Walikataa amri zake, na

agano alilofanya na baba zao, na maonyo aliyowapa. Walifuata sanamu zisizofaa, wakajifanya wasiofaa. Waliiga mataifa yaliyowazunguka." Hiyo ndiyo kiini. Hiyo ndiyo sababu ya uhamisho. Kwa hiyo nini kilitokea? Unasoma katika mstari wa 16, "Kwa hiyo Bwana alikasirika na Israeli, akawaondoa kutoka mbele zake." Unaona, hiyo ndiyo uhamisho wa Ufalme wa Kaskazini na kuanguka kwa Samaria; lakini vipi kuhusu Yuda?

Yuda haijiungi na uhamisho hadi wakati fulani baadaye chini ya Wababeli wakati mamlaka huko Mesopotamia yalipobadilika kutoka kwa Waashuri hadi kwa Wababeli, lakini ni suala lile lile. Katika sura ya 17 Yuda inaendelea kuarifiwa. Inasema kwamba ni Yuda pekee aliyebaki na hata Yuda hawakuzishika amri za Bwana Mungu wao. Walifuata kimsingi desturi zile zile ambazo Israeli walikuwa wameanzisha. Kwa hivyo Bwana aliwakataa watu wote wa Israeli. Akawatesa na kuwatia mikononi mwa wanyang'anyi na kuwafukuza kutoka mbele zake.

Kwa hivyo hiyo ndiyo sababu ya Israelkwenda utumwani. Kuhusu muundo wa kitabu, nadhani hii itakusaidia kupata maelezo zaidi kuhusu maudhui ya kitabu. Unapofika kwenye kipindi cha ufalme uliogawanyika, ni utawala sambamba wa ufalme wa kaskazini na kusini. Ni vigumu kidogo kuubuni, lakini hii itakupa muundo mpana. Sura 11 za kwanza za 1 Wafalme ni Sulemani na ufalme uliungana chini yake, na kisha katika 1 Mfalme 12 una ufalme uliogawanyika na Rehoboamu kusini na Yeroboamu kaskazini mwaka 931 KK Ukienda kutoka 1 Wafalme 12 hadi 2 Wafalme 17, sura ambayo tumeiangalia hivi punde, hiyo ni ufalme uliogawanyika hadi kuanguka kwa Samaria mwaka 721 KK. Kisha kinachofuata katika 2 Wafalme 18-25 ni mwendelezo wa Yuda pekee baada ya kuanguka kwa Israeli hadi kuanguka kwa Yuda mwishoni mwa kitabu. Kwa hivyo hiyo inakupa muundo wa jumla wa maudhui ya 1 na 2 Wafalme.

Mambo ya Nyakati ya 1 na 2: Mtazamo Wake wa Wakati Ujao, Baada ya Uhamishoni na Mkazo Wake kwenye Ukoo wa Daudi, hekalu na Jumuiya Iliyorejeshwa

Tuendeleo kwenye Mambo ya Nyakati ya 1 na 2. Acha nitoe maoni machache hapa. Nadhani swali linalojitokeza mara nyingi ni, kuna tofauti gani kati ya 1 na 2 Wafalme na 1 na 2 Mambo ya Nyakati? Kwa nini una vitabu hivi viwili vinavyoingiliana

kwa kiasi kikubwa? Nadhani tofauti ya msingi ni kwamba Wafalme ni wa kurejea nyuma; inaelekezwa kwa mahitaji ya jamii iliyo uhamishoni. Inawaelezea watu hao sababu ya hali yao—sababu ya kwa nini wako uhamishoni. Mambo ya Nyakati yana matarajio tofauti. Mambo ya Nyakati yanashughulikia mahitaji ya jamii iliyorejeshwa ambayo imerudi kutoka uhamishoni. Kinachosisitiza ni mambo ambayo yangewapa msingi wale waliorudi kutoka uhamishoni kuanza mchakato wa ujenzi upya kwa msingi imara baada ya kurudi kutoka uhamishoni Babeli.

Sasa, kwa wazo hilo la jumla akilini, ni msisitizo gani wa Mambo ya Nyakati unaotoa msingi huu kwa wale wanaorudi kutoka uhamishoni ili kujenga kwa ajili ya wakati ujao? Msisitizo mkubwa wa kwanza uko kwenye ufalme wa Daudi na warithi wake katika Yuda. Hilo linakuwa kitovu, na hilo lipo tangu mwanzo wa 1 Mambo ya Nyakati ambapo una nyenzo za nasaba. Kabila la kwanza linalofuatiliwa ni la Yuda. Ndani ya kabila la Yuda, nyumba ya Daudi inasisitizwa huku sura nzima ya 3 ikifuatilia vizazi vya Daudi. Kwa hivyo msisitizo uko kwa Daudi bila kuzingatia sana makabila mengine. Nadhani mwandishi anachofanya ni kusisitiza tumaini kwa Masihi aliyeahidiwa, ambaye manabii wa kwanza walimzungumzia kama anayetegemezwa katika ukoo wa Daudi na aliyeahidiwa katika agano la Daudi katika 2 Samweli 7, linalorudiwa katika 1 Mambo ya Nyakati 17.

Kwa hivyo mkazo uko kwa Daudi na ukoo wake kwa ajili ya siku zijazo. Kwa sababu hiyo, hakuna kutajwa sana kwa Wafalme wa kaskazini. Ni wafalme wa ukoo wa Daudi pekee. Wafalme wa kaskazini wanatajwa tu kuhusiana na hali ambazo wanahusika katika jambo linalotokea kusini. Hakuna hata marejeleo ya kuanguka kwa ufalme wa kaskazini. Ukoo wa Daudi, ingawa umepewa matibabu ya kina, hauelezi mambo ya kifamilia ya Daudi, tukio la Bathsheba na matokeo yote ya hayo, anguko lililokuja katika maisha na familia ya Daudi kutokana na hilo. Daudi anaonyeshwa kama mfano wa mfalme wa kweli wa kitheokrasi kwa mfalme wa kimasihhi ambaye angekuja.

Kwa hivyo una msisitizo huo kwa Daudi na nyumba yake, na una msisitizo kwa hekalu na huduma yake kama urithi ulioachwa kwa jumuiya iliyorejeshwa na nyumba ya Daudi. Hekalu lililojengwa upya na huduma yake inayoendelea vinaonekana kama

ushahidi kwamba Mungu hajamaliza na watu wake; bado kuna wakati ujao kwa watu wake.

Msisitizo wa tatu kwa jumuiya iliyorejeshwa ni umuhimu wa utii kwa sheria na manabii, na hilo linasisitizwa kwa kuzingatia mada ya adhabu ya kimungu.

Ninachomaanisha kwa hilo ni kwamba mwandishi wa historia anavyoelezea utawala wa wafalme mbalimbali, anasisitiza kwamba dhambi huleta hukumu, huku utii ukileta baraka na ustawi. Dhana hiyo kama inavyoonyeshwa katika utawala wa wafalme wa Yuda ni kuwa msingi ambao taifa litajenga baada ya kurudi kutoka uhamishoni.

Kwa hivyo Wafalme wanaangalia nyuma zaidi, wakiwaelezea watu walio uhamishoni kwa nini wako huko. Mambo ya Nyakati yana matarajio zaidi, yakiweka misingi ya jumuiya iliyorejeshwa baada ya uhamisho.

Imenukuliwa na Diane Tarr
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
Hariri ya mwisho na Elizabeth Fisher
Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt